

بررسی عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان با تأکید بر مشارکت اجتماعی

محمد حسین پناهی، استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی

حمید دهقانی، دانشجوی کارشناس ارشد دانشگاه علامه طباطبایی*

چکیده

پژوهش حاضر، در پی آن بود که به بررسی عوامل مؤثر بر شادمانی دانشجویان با تأکید بر مشارکت اجتماعی بپردازد. با استفاده از نظریات موجود یک چارچوب نظری تلفیقی تدوین و بر اساس آن فرضیه‌هایی مطرح شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های علامه طباطبایی و صنعتی امیرکبیر هستند که از آن، نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ نفر با روش‌های نمونه‌گیری خوشه‌ای طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند، و داده‌های تحقیق از طریق پرسشنامه جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل گردید. یافته‌های حاصل از آزمون‌های T تست و پیرسون نشان داد که تمامی متغیرهای تحقیق، به غیر از جنسیت و مشارکت رسمی با شادی رابطه دارند. نتایج حاصل از تحلیل چند متغیره نیز گویای آن بود که متغیرهای ارضای نیازها، اعتماد به دیگران و مشارکت اجتماعی غیررسمی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر روی شادی دانشجویان دارند. همچنین، متغیرهای مذکور ۱۵ درصد از شادی دانشجویان را تبیین کردند.

واژه‌های کلیدی: شادی، مشارکت اجتماعی، ارضای نیازهای مادی، اعتماد به دیگران، دانشجویان.

طرح مسأله

یکی از چالش‌های فراروی انسان در دنیای امروز، احساس بهزیستی و شادمانی است، زیرا علی‌رغم پیشرفت‌های چشمگیر در فناوری و تأمین آسایش انسان، احساس شادمانی وی افزایش نیافته است (قطره‌ای، ۱۳۸۵: ۸). برخی شادی را هدف وجود انسان می‌دانند، و معتقدند که همه انسان‌ها به دنبال شادی هستند، اما تنها چیزی که در این میان متفاوت است، ابزارهای متفاوتی است که آنها برای رسیدن به این هدف به کار می‌گیرند. در واقع، از دیرباز تا به امروز شادی یک میل انسانی بنیادی به شمار می‌رفته است (پاسکال^۱، ۱۹۹۵: ۴۵).

تحقیقات در این زمینه نشان می‌دهند افرادی که شاد هستند، احساس امنیت بیشتری می‌کنند، آسانتر تصمیم می‌گیرند و نسبت به کسانی که با آنها زندگی می‌کنند، بیشتر اظهار رضایت می‌کنند (مایرز، ۲۰۰۲: ۸۰؛ پترسون، ۲۰۰۰: ۴۵). فقدان شادی و نشاط نیز در جامعه نتایج منفی بسیاری به دنبال دارد، که از آن جمله می‌توان به افسردگی، بدبینی، ارزیابی منفی رویدادها، بی‌علاقگی به کار و فقدان وجدان کاری، اعتیاد به مواد مخدر، ناهنجاری‌های اجتماعی، رواج خشونت در روابط اجتماعی، طلاق و گرایش به فرهنگ بیگانه و غیر خودی اشاره نمود (طاهریان، ۱۳۸۱: ۴). از سویی، محققان معتقدند که مشارکت‌ها و فعالیت‌های اجتماعی می‌توانند بر شادی و رضایت افراد از زندگی تأثیرگذار باشند (دریکوندی، ۱۳۸۱؛ علی زاده قوی فکر، ۱۳۸۸؛ دولان و همکاران، ۲۰۰۸؛ لونگ و همکاران، ۲۰۱۰). بنابراین، احتمال دارد فضایی که در آن مشارکت وجود داشته باشد، شادی آفرین باشد. در حقیقت، جامعه سالم جامعه‌ای مشارکت جوست. چنین جامعه‌ای نیازمند یک نظام

آموزشی و دانشگاهی با نشاط و مشارکت جوست که با انگیزه و با امید به آینده، فرایند پیشرفت علمی خود را طی کنند.

از سوی دیگر، تحقیقات نشان داده‌اند که عوامل دیگری، همچون اعتماد به دیگران، ارضای نیازهای مادی و متغیرهای زمینه‌ای می‌توانند بر روی شادی تأثیرگذار باشند. بنابراین، از آنجا که درباره شادی و عوامل مؤثر بر آن مطالعات جامعه‌شناسی اندکی انجام شده است، این تحقیق بر آن است که با رویکردی جامعه‌شناسی به بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی و سایر متغیرهای مربوط بر میزان شادمانی دانشجویان بپردازد، تا با شناخت این عوامل بتوان قدم‌های مؤثری در بالا بردن شادی و نشاط این قشر مهم برداشت. از این رو، سؤال اصلی این پژوهش آن است که چه ارتباطی بین مشارکت اجتماعی، ابعاد آن و متغیرهایی مانند اعتماد به دیگران و ارضای نیازهای مادی ... با میزان شادی و نشاط دانشجویان وجود دارد؟

پیشینه تحقیق

بردبورن و کپلویتز^۲ (۱۹۶۵) به پژوهشی با عنوان «گزارش‌هایی درباره شادی» پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها این است که فعالیت، مشارکت اجتماعی و موقعیت اجتماعی نسبت به عوامل محیطی، تأثیر بیشتری در افزایش شادی افراد دارند. همچنین، بردبورن (۱۹۶۹) پژوهشی با عنوان «ساختار سلامت روانی» انجام داد. او با استفاده از یک پرسشنامه سه درجه‌ای، به این نتایج دست یافت که میزان درآمد، مشارکت اجتماعی و کسب تجارب جدید با شادی رابطه مستقیم دارند.

فیلیپس^۳ (۱۹۷۶، الف) نیز تحقیقی را با عنوان

2 Bradburn & Caplovits

3 Philops

1 Pascal

پژوهشگران در این تحقیق از آمارهای بین المللی ۴۱ کشور بر اساس پیمایش جهانی ارزش‌ها استفاده کرده‌اند. یافته‌های این تحقیق گویای آن است که روابط اجتماعی خوب و به هم پیوسته، موفقیت‌های شغلی و حرفه‌ای، جهت‌گیری‌ها و مشارکت‌های اجتماعی - فرهنگی و شرایط کلان اقتصادی برابر و عادلانه، وضعیت مناسب رفاه و دموکراسی سیاسی بر شادی افراد جامعه اثر گذارند. همچنین، گیولن و همکاران^۴ (۲۰۱۰) تحقیقی را با عنوان «اندازه‌گیری مشارکت اجتماعی و جایگاهش در نظریه سرمایه اجتماعی» انجام داده‌اند. تحلیل‌های این تحقیق به محققان خاطر نشان می‌سازد که باید یک محدوده میان مشارکت رسمی و غیر رسمی ایجاد شود. به دلیل آنکه این دو نوع مشارکت با متغیرهای دیگری، همچون سن، تحصیلات، کنش سیاسی و شادمانی به شکل متفاوتی رابطه دارند. به گونه‌ای که نتیجه‌گیری نشان می‌دهد، مشارکت اجتماعی رسمی بیشتر با کنش سیاسی و تحصیلات مرتبط است، در حالی که مشارکت اجتماعی غیر رسمی بیشتر با شادی و سن افراد رابطه دارد.

مسعود چلبی و سید محسن موسوی (۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان «بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان» انجام داده‌اند. یافته‌ها در این مطالعه که به دو روش پیمایش و تطبیقی - کمی انجام شده، نشان می‌دهد که روابط اجتماعی توأم با اعتماد، که از طریق متغیر انزوای اجتماعی در سطح کلان و سرمایه اجتماعی در سطح خرد بررسی شده است، اثر تعیین کننده‌ای بر شادمانی دارند.

«تحلیل عوامل جامعه شناختی مؤثر بر میزان احساس شادی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»

«مشارکت اجتماعی و شادی» انجام داد. نتیجه این پژوهش این است که مشارکت اجتماعی موجب افزایش سطح شادی و سایر عواطف مثبت می‌گردد. فیلیپس (۱۹۷۶، ب) همچنین پژوهشی دیگر تحت عنوان «بررسی رابطه بهداشت روانی و مشارکت اجتماعی با شادی» انجام داد. نتایج این تحقیق نیز همبستگی قوی بهداشت روانی و مشارکت‌های اجتماعی با میزان شادی افراد را نشان می‌دهد. لو و آرگایل^۱ (۱۹۹۱) نیز پژوهشی با عنوان «شادی و مشارکت» انجام دادند. آنها پژوهش خود را در دو مرحله انجام دادند و این فرضیه را آزمودند که مشارکت یکی از عوامل نشاط انگیز است. نتایج به دست آمده نشان داد دانش آموزانی که در مرحله اول پژوهش نشاط کمتری را از خود نشان داده بودند، ولی در خلال شش ماه گذشته از فعالیت‌های گروهی لذت برده‌اند، در مرحله دوم پژوهش نشاط بیشتری از خود نشان می‌دهند. همچنین، آن دسته از دانش آموزانی که در مرحله نخست پژوهش، نشاط بیشتری از خود نشان داده، ولی در فعالیت‌های گروهی شرکت کمتری داشته‌اند، در مرحله دوم پژوهش میزان نشاط کمتری از خود نشان می‌دهند. کوپر و همکاران^۲ (۱۹۹۲) در پژوهشی با عنوان «فعالیت اجتماعی و نشاط» به این نتیجه رسیده‌اند که فعالیت‌های اجتماعی (فعالیت‌های گروهی) با میزان نشاط افراد رابطه مستقیم دارد و هر چه تعداد فعالیت‌ها بیشتر باشد، بر شادی افراد افزوده می‌شود.

پژوهش دیگری با عنوان «چگونه روابط و ساختارهای اجتماعی می‌توانند شادی و ناشادی تولید کنند»: یک تحلیل تطبیقی بین المللی است که به وسیله هالر و هادلر^۳ (۲۰۰۶) انجام شده است.

¹ Lu & Argyle

² Cooper et al.

³ Haler & Hadler

⁴ Guillen et al.

کاستی‌های نظری زیادی در این زمینه به چشم می‌خورد. از سوی دیگر، مباحث نظری عنوان شده در تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر شادی متعدد بوده، نظریه واحدی وجود ندارد که بتوان آن را به عنوان چارچوب نظری مطالعه و تحقیق قرار داد. از این رو، در این پژوهش یک چارچوب نظری تلفیقی ارائه می‌شود.

نظریه‌های مرتبط با مشارکت و شادی

شادی در این پژوهش متشکل از سه جزء اساسی عاطفی، شناختی و اجتماعی است. جزء عاطفی (هیجانی) که باعث حالات هیجانی مثبت و خوشایند در افراد می‌شود، جزء شناختی نوعی تفکر را شامل می‌شود که وقایع روزمره را با خوشبینی ارزیابی می‌کند و جزء اجتماعی نیز به روابط اجتماعی گسترده و مثبت با دیگران منجر می‌شود. نظریه پردازان کلاسیک، مانند الکسی دوتوکویل (۱۳۴۷) و امیل دورکیم (۱۳۵۹) در نظریات خود به بررسی انجمن‌های داوطلبانه می‌پردازند. دورکیم، انجمن‌ها را در جامعه نوین امری ضروری می‌داند و آن را به مثابه راهی برای درمان بیماری‌های جامعه جدید مطرح می‌کند. به نظر او وقتی که گروه‌های اختصاصی تشکیل می‌شوند و فعالیت‌هایی درون آنها بسط و توسعه پیدا می‌کند، نه تنها جامعه در این امر ذی نفع است، بلکه فرد نیز در این گروه‌ها منبع رضایت خاطر خود را می‌یابد یا به عبارتی دیگر شادتر می‌شود. هر قدر که انسان با جاذبه‌های زندگی انجمنی آشنا شود، نیاز به آن را بیشتر احساس می‌کند و در هیچ فعالیتی نیست که این جاذبه‌ها را جستجو نکند. گرد هم آمدن افراد مشترک المنافع تنها برای دفاع از منافع خود نیست، بلکه برای این است که لذت در جمع بودن را دریابند و با عده‌ای یک واحد را بسازند و احساس

عنوان پژوهشی است که محمد گنجی (۱۳۸۷) انجام داده است. نتایج این پژوهش که یک بررسی پیمایشی است، نشان داده است که متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، رضایت از امکانات منطقه‌ای، میزان برخورداری از حقوق شهروندی، میزان منزلت‌نقشی، دینداری، وضعیت اوقات فراغت، درآمد، ورزش هفتگی و گوش دادن به موسیقی با احساس شادی سرپرستان همبستگی مستقیم دارد.

در جمع بندی پژوهش‌های انجام شده، مشاهده می‌شود که مشارکت اجتماعی بویژه مشارکت اجتماعی، غیررسمی، فعالیت‌های گروهی و ارتباطات اجتماعی در کنار عواملی، همچون سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و رضایت از امکانات فرهنگی - اجتماعی - اقتصادی بر شادی تأثیرگذارند. همچنین، پژوهش‌های داخل کشور نیز عمدتاً از حیث روان‌شناختی، شادی دانشجویان را اندازه‌گیری و ارزیابی نموده و پژوهش‌های اندکی از منظر جامعه‌شناختی به بررسی شادی پرداخته‌اند. از این رو، در این تحقیقات، کمبود چشمگیری در مورد بررسی عوامل اجتماعی بر شادی دانشجویان ملاحظه می‌شود. از سوی دیگر، هیچ کدام از تحقیقات داخلی به بررسی مشارکت اجتماعی و ابعاد آن بر شادی نپرداخته‌اند. به همین علت، در این تحقیق کوشش شده است که رابطه عوامل اجتماعی بر شادی دانشجویان با تأکید بر مشارکت اجتماعی بررسی گردد.

چارچوب نظری تحقیق

با وجود آنکه اخیراً مطالعه در باب شادی به صورت جدی‌تری دنبال شده و کارهای درخور توجهی نیز صورت گرفته است، اما هیچ کار نظری داخلی درباره رابطه مشارکت و شادی دیده نمی‌شود، به همین علت،

نکنند در محیطی دشمنکام، گم شده‌اند (قانع‌ی راد و حسینی، ۱۳۸۴). آنچه در اکثر تحقیقات نیز مشاهده شده است، گواهی بر این موضوع است که زندگی فعال اجتماعی مهمترین عامل شادی است (دریکوندی، ۱۳۸۱: ۷۱؛ چانگ، ۲۰۰۹: ۸۴۴)؛ به گونه‌ای که ایجاد رابطه سالم اجتماعی توأم با اعتماد، احترام متقابل، همکاری، صداقت و به طور کلی، علاقه اجتماعی، زمینه‌های ایجاد و تثبیت مثبت اندیشی و احساس ارزشمندی در افراد را به وجود می‌آورد که پیامدهایی چون امیدواری، خوش بینی، رضایتمندی، اطمینان خاطر در فرد و به طور کلی، احساس شادی را در افراد جامعه می‌آفریند (هاشمیان فر، ۱۳۸۶: ۱۶۳). افرادی که روابط اجتماعی بیشتری دارند و کیفیت این روابط نیز از نظر وجود اعتماد و هنجارهای عمل متقابل بیشتر است، تمایل بیشتری برای عضویت و مشارکت در سازمان‌های داوطلبانه دارند. ارزش‌های فرامادی نیز با ایجاد انگیزه بیشتری برای روابط با دیگران بر مشارکت مؤثرند. افرادی که دارای ارزش‌های فرامادی‌اند، به برقراری روابط با دیگران و ایجاد کیفیاتی از نوع اعتماد و همکاری در این روابط متمایل هستند و بدین طریق، احساس تعلق، احترام و خودشکوفایی می‌کنند (قانع‌ی راد و حسینی، ۱۳۸۴: ۱۰۷ و ۱۰۸). ارزش‌های فرامادی با هر دو نوع مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی رابطه معناداری دارد؛ به طوری که می‌توان گفت کسانی که به ارزش‌های فرامادی اهمیت زیادی می‌دهند، بیشتر به مشارکت اجتماعی دست می‌زنند، اما ارزش‌های مادی ارتباط معناداری با مشارکت اجتماعی ندارند (پناهی و یزدان پناه، ۱۳۸۳: ۹۷). از گفته‌های بالا چنین استنباط می‌شود که شکل‌گیری شادی افراد یک جامعه ارتباط تنگاتنگی با مشارکت آنها در فعالیت‌های اجتماعی دارد. از سویی، مشارکت اجتماعی دارای دو

بعد است: ۱- مشارکت اجتماعی رسمی، مانند عضویت در سازمان‌ها، باشگاه‌ها و انجمن‌ها؛ ۲- مشارکت اجتماعی غیر رسمی، مانند ارتباط با دوستان، همسایگان، خویشاوندان و همکاران. تحقیقات در این زمینه نشان داده‌اند که وجود تعاملات و مشارکت‌های اجتماعی، چه در اجتماعات رسمی و چه در اجتماعات غیر رسمی، احساس رضایت از زندگی، حمایت از سوی دیگران و تعلق به گروه را افزایش می‌دهد، که همه اینها در ایجاد نشاط در افراد بسیار مهم هستند (دریکوندی، ۱۳۸۱: ۷۱). در این زمینه، مطالعات متعدد به وسیله اندیشمندی، چون برادبورن (۱۹۶۹)، آرگایل (۱۹۸۷) و دیگران نشان داده‌اند که توانایی ایجاد روابط صمیمانه و خوب با دیگران، از جمله با همسر، والدین، فرزندان، خویشاوندان، دوستان، همسایگان و همکاران، از منابع اصلی رضایت از زندگی و شادی‌اند. بسیاری از مطالعات نشان داده‌اند که رضایت از روابط با دوستان؛ یعنی همان بعد غیر رسمی مشارکت، با رضایت از زندگی و شادی همبستگی دارد (داینر، ۱۹۹۴: ۱۳۲؛ داینرو همکاران، ۱۹۹۹: ۸۳؛ لکس^۱، ۲۰۰۶: ۲۸۷). در همین راستا، دورکیم معتقد است، مشارکت اجتماعی از دو طریق منشأ و منبع شادی افراد تلقی می‌شود: الف) از طریق عضویت داوطلبانه در انجمن‌ها و مؤسسات و ب) از طریق عضویت در یک مجمع مذهبی و یا مشارکت‌های مذهبی. سپس وی به چگونگی اثرگذاری آن روابط بر پدیده شادی می‌پردازد و می‌افزاید که آن دو نوع روابط، به دو دلیل شادی را افزایش می‌دهند: ابتدا اینکه عضویت، یک نظم اجتماعی ایجاد می‌کند، به طوری که از آن راه، فردگرایی مفرط و آنومی کنترل می‌شود و دوم اینکه ترکیبی متعالی - معنوی ایجاد می‌شود که از آن طریق،

¹ Lelkes

عین حال خطرها و ناامنی‌های دیگری را جایگزین ساخته است. از جمله عوامل تهدید کننده شادمانی از نظر گیدنز عبارتند از: تهدیدهای خشونت آمیز ناشی از صنعتی شدن جنگ، متزلزل شدن ریشه‌های اعتماد به نظام‌های انتزاعی و احساس ناامنی و اضطراب وجودی. همچنین، از جمله عوامل تأمین کننده شادمانی از نظر گیدنز را می‌توان اعتماد همراه با احتیاط نسبت به نظام‌های انتزاعی، اعتماد و وانهی امور زندگی به دست نظام‌های تخصصی، و دگردیسی صمیمیت و شکل‌گیری رابطه ناب دانست (چلبی و موسوی، ۱۳۸۷: ۳۸). پژوهش‌ها نشان می‌دهند یکی از عواملی که بدون واسطه دیگر متغیرها، شادمانی افراد را تا حد زیادی افزایش می‌دهد، روابط اعتماد آمیز است. چلبی و موسوی این عامل را در سطح خرد از طریق متغیر انزوای اجتماعی، و در سطح کلان با عنوان سرمایه اجتماعی بررسی کردند. در نظر آنان هر اندازه میزان اعتماد افراد به یکدیگر کاهش یابد، افراد احساس انزوای بیشتری کرده، در نتیجه احساس شادمانی کمتری خواهند داشت (همان، ۵۳).

دیدگاه‌های زمینه‌ای^۱ درباره شادی

در برخی از نظریه‌ها، مانند نظریه وینهون (۱۹۹۴) این اعتقاد وجود دارد که بهزیستی ذهنی و شادکامی معلول احساس ارضای نیازهای اساسی و کلی انسان است. از نظر وی، اگر مردم نیازهای گرسنگی، تشنگی، سرما و گرمای آنان برطرف شود، می‌توانند شادکام باشند. البته، این احساس رضایت ارتباط نزدیکی با ارزش‌ها، ایده آل‌ها و هدف‌های افراد دارد (داینر و ساه، ۱۹۹۷: ۱۹۳). در اینجا سه دیدگاه زمینه‌ای با عنوان: نظریه ارضای نیازهای عینی، نظریات نتیجه‌گایی و نظریه مقایسه اجتماعی مطرح

تجمع نیروهای اعتقادی و عملی (اجرایی) انسان‌ها به یک احساس جمعی برای فهم جنبه‌های مختلف زندگی مبدل می‌شود (هالر و هادلر، ۲۰۰۶: ۱۸۰-۱۷۹؛ به نقل از گنجی، ۱۳۸۷: ۹۳). علاوه بر دورکیم، اندیشمندانی چون پولنر (۱۹۸۹) مایرز (۱۹۹۲)، آرگایل و هیلز (۱۹۹۸)، هایی (۱۹۸۲)، کالدور (۱۹۹۵)، برواح (۲۰۰۰)، پوتنام (۲۰۰۰) و وینهون و کالمیجن (۲۰۰۵) نیز هر کدام بر تأثیر روابط اجتماعی و مشارکت‌های اجتماعی در افزایش شادی تأکید کرده‌اند؛ تا جایی که وینهون و کالمیجن، ورود انسان‌ها به انجمن‌ها را اصل دانسته، معتقدند هر چه ورود انسان‌ها به انجمن‌ها (تحمل دیگران، اعتماد به مردم و فعالیت‌های داوطلبانه) بیشتر شود، مردم زندگی شادتری خواهند داشت (وینهون و کالمیجن، ۲۰۰۵: ۴۳۶؛ به نقل از همان: ۹۴). کمفیلد و همکارانش نیز، پنج منبع: درآمد، روابط، خانوار، همسر و فرزندان و نهایتاً روابط درون اجتماع را از منابع شادی آور ذکر کرده، و بر این باورند که روابط درون اجتماع همان مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی است که این مشارکت اجتماعی تأثیرات شگرفی بر احساس شادمانی افراد دارد. بدین ترتیب، می‌توان گفت که شبکه روابط افراد در سازندگی شادمانی آنها اهمیت بسزایی دارد، به طوری که این روابط از یک سو احساس هویت و از سوی دیگر، احساس مثبتی را برای افراد به ارمغان می‌آورد. البته، این روابط نقش‌های اجتماعی ویژه و مسؤولیت‌هایی هم به همراه دارد (کمفیلد و همکاران، ۲۰۰۷: ۸۷).

نظریه گیدنز در باب شادی

گیدنز (۱۳۷۷) در نظریه خود که در خصوص مدرنیته و پیامدهای آن است، عنوان می‌کند که مدرنیته احتمال خطر را در بعضی حوزه‌ها کاهش داده است، اما در

^۱ Context

شده است.

در مورد نظریه ارضای نیازهای عینی، شواهدی وجود دارد که تا اندازه‌ای از این نظریه حمایت می‌کند. پول، مردم را شادمان می‌سازد، مشروط بر آنکه خیلی فقیر باشند و یا در کشورهای خیلی فقیر زندگی کنند. همچنین، داشتن خانه، شغل، همسر و سلامتی، منابع دیگر شادی‌اند. با وجود این، آثار این متغیرها برای بیشتر مردم بسیار کم است. علت اینکه ما با این عوامل، رضایت کمی بدست می‌آوریم، به عوامل شناختی گوناگونی، مانند مقایسه با گذشته یا با دیگران بستگی دارد (عابدی، ۱۳۸۱: ۱۰۱-۱۰۰).

نظریات نتیجه‌گایی بر محور اهداف می‌چرخند، و بر این امر تاکید می‌کنند که شادمانی زمانی پدید می‌آید که برخی اهداف یا نیازها و آرزوهای افراد برآورده شوند، زیرا پیشرفت به سمت اهداف و استناداردها موجب به وجود آمدن عواطف و احساسات مثبت می‌شود و عکس آن، عواطف و احساسات منفی را باعث می‌شود. از طرفی، این تئوری بیان می‌کند که علت‌های شادی، جهانی نبوده، بلکه به اهداف و آرزوهای افراد در یک محیط خاص وابسته است (گنجی، ۱۳۸۷: ۶۴). نظریه مقایسه اجتماعی معتقد است که شیوه‌های ارزیابی افراد از خود و زندگیشان با مقایسه خود با دیگران انجام می‌شود. برای مثال، ویلز (۱۹۸۱) تعدادی از یافته‌های گوناگون را گردآوری کرد که از این فرضیه حمایت می‌کرد که مردم می‌توانند سلامت ذهنی خود را در مقایسه با افرادی که کمتر خوشبخت هستند، افزایش دهند. او نتیجه گرفت که اغلب مردم، خود را با افراد بالاتر از خود مقایسه می‌کنند (آرگایل، ۱۳۸۳: ۸۰-۸۱).

رضایت از تأمین نیازهای مادی نیز یکی از ابعاد رضایت از زندگی به طور کلی است. از سوی دیگر از

مؤلفه‌های تشکیل دهنده شادکامی که اندروز و ویتی^۱ (۱۹۷۶) آن را شناختند، رضایت از زندگی است. این مؤلفه، ارزیابی قضاوتی - شناختی از زندگی شخصی است. ذکر این نکته مهم است که چگونگی رضایت هر فرد از زندگی، به ملاک‌های خاص همان فرد بستگی دارد که از خارج به او تحمیل نشده است و به همین علت، جزو ملاک‌های شادکامی است. بنابراین، محقق نمی‌تواند ملاک‌هایی را برای رضایت از زندگی تعیین کرده، بر اساس آن‌ها این سازه را تعریف نماید، زیرا تفاوت‌های هر فرد، احتمالاً مستقل از دیگران است و هر فرد برای قضاوت درباره زندگی خود، ملاک‌های خویش را دارد (داینر، ۱۹۸۴: ۵۴۸).

نظریه‌های مرتبط با پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شادی

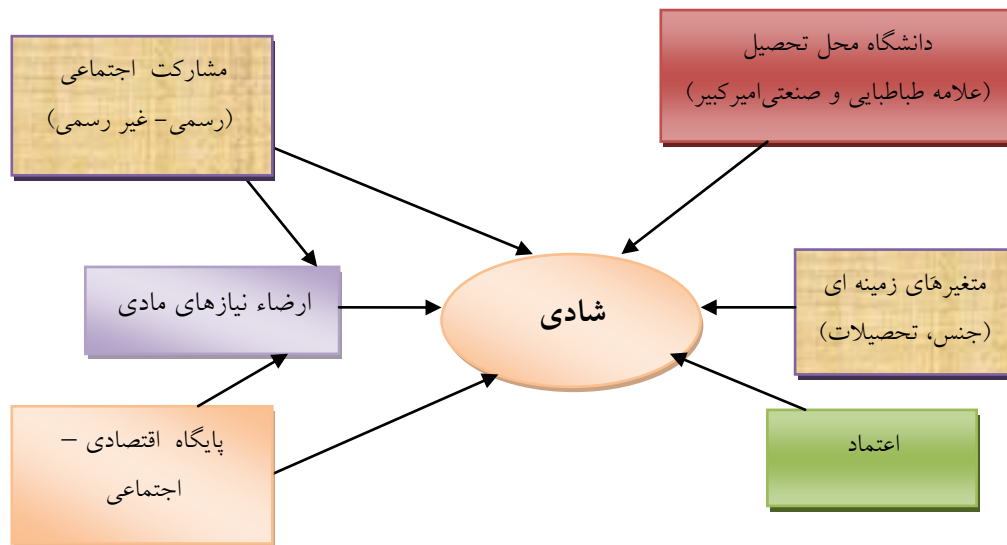
متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی نیز به صورت غیر مستقیم و به واسطه متغیر ارضای نیاز بر روی شادکامی تاثیر افزاینده دارد؛ بدین شکل که ارضای نیاز در بین افراد با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر، بیشتر از افراد با پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین است و با بالا بودن میزان ارضای نیاز در نزد دیگران، میزان شادکامی نیز بالا خواهد بود (هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹: ۶۲). تحصیلات که از شاخص‌های پایگاه اقتصادی - اجتماعی است نیز روی میزان خوشبختی افراد تاثیر دارد: تحصیلات ابتدا با تحت تاثیر قرار دادن شغل ایفای نقش می‌کند، که این امر از طریق به دست آوردن شغل رضایت بخش، افزایش کنترل و دستیابی بهتر به ازدواج و سایر حمایت‌های اجتماعی است (آرگایل، ۱۳۸۳: ۲۳۰).

¹ Andrews & Withey

جمع‌بندی مباحث نظری مربوط به شادی

با استفاده از نظریات اندیشمندان و صاحب‌نظران حوزه شادی می‌توان نتیجه گرفت که شادی شامل سه جزء عاطفی، شناختی و اجتماعی است. برخی از این صاحب‌نظران، همچون وینهون معتقدند که شادی با رضایت از زندگی و بهزیستی مترادف است. دیدگاه‌های زمینه‌ای نیز شادی را بر حسب زمان و شرایط زندگی انسان در نظر می‌گیرند و به سه دسته: ۱- نظریه ارضای نیازهای عینی؛ ۲- نظریات نتیجه‌گایی و ۳- نظریه مقایسه اجتماعی تقسیم شده‌اند. برخی از نظریات مطرح شده، نشان می‌دهند که تعاملات اجتماعی بر روی شادی تأثیرگذارند. آرگایل بر این باور است که روابط اجتماعی تأثیر بسیار زیادی

بر شادی دارد. دورکیم هم در نظریات خود، حضور افراد در انجمن‌های داوطلبانه را منبع رضایت خاطر آنها می‌داند. گیدنز نیز به ماهیت رابطه ناب همراه با اعتماد که در آن شادی به وجود خواهد آمد، اشاره می‌کند. بر این اساس، در این نظریات به گونه‌ای نشان داده شده است که بین فعالیت‌ها و مشارکت‌های اجتماعی، ارضای نیازهای عینی، اعتماد بین افراد و شادی رابطه وجود دارد. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد که شادی با دانشگاه محل تحصیل، پایگاه اقتصادی- اجتماعی و متغیرهای زمینه‌ای نیز رابطه دارد. در زیر سعی شده است با توجه به رابطه متغیرهای مستقل و شادی، مدل نظری ترسیم شود.



شکل ۱- مدل نظری پژوهش

فرضیه‌های تحقیق

با الهام و بهره‌گیری از رویکردهای نظری مطرح شده در این تحقیق و برای تبیین رابطه مشارکت اجتماعی و شادی دانشجویان، فرضیه‌های پژوهش در قالب چهارچوب نظری ارائه شده است:

- هرچه مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی دانشجویان بیشتر باشد، میزان نشاط آنها نیز بالاتر است.

- بین میزان شادی دانشجویان و ارضای نیازهای مادی آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

- بین میزان شادی دانشجویان و اعتماد آنها به دیگران رابطه معنی داری وجود دارد.

دانشجویان بیشتر باشد، میزان نشاط آنها نیز بالاتر است.

- بین میزان شادی دانشجویان و ارضای نیازهای مادی آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

- بین میزان شادی دانشجویان و اعتماد آنها به دیگران رابطه معنی داری وجود دارد.

تعریف نظری و عملیاتی متغیر وابسته (شادی)

شادی را می‌توان رضایتمندی اجتماعی، روانی و جسمانی و یا رضایتمندی از جریان‌های زندگی تعریف کرد (لو، ۲۰۰۱؛ به نقل از ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۲). شادی از سه جزء اساسی عاطفی، شناختی و اجتماعی تشکیل شده است. جزء عاطفی (هیجانی) که باعث حالات هیجانی مثبت و خوشایند در افراد می‌شود، جزء شناختی نوعی تفکر را شامل می‌شود که وقایع روزمره را با خوشبینی ارزیابی می‌کند و جزء اجتماعی نیز به روابط اجتماعی گسترده و مثبت با دیگران منجر می‌شود. به منظور سنجش شادی، گنجی در تحقیق خود در ارزیابی و بازبینی مجدد پرسشنامه آکسفورد، شادی را به سه بعد احساسی، شناختی و اجتماعی تقسیم‌بندی کرده است (گنجی، ۱۳۸۷: ۱۶۲). در تحقیق حاضر، با توجه به پرسشنامه شادی آکسفورد (به ویژه در بعد احساسی) گویه‌ها با قالبی متفاوت از نوع لیکرت طراحی و برخی گویه‌های جدید اضافه شده‌اند. این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی و روایی لازم را به دست آورده است. دامنه نمره‌ها از ۰-۸۴ و سطح سنجش نیز فاصله‌ای است.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای مستقل

در تعریف مشارکت در دایره المعارف علوم اجتماعی نیز آورده شده است که: «مشارکت کردن به معنای سهمی در چیزی داشتن، از آن سود بردن، در گروهی شرکت جستن و با آن همکاری داشتن است. از دیدگاه جامعه شناختی باید بین مشارکت به عنوان وضع یا حالت تمیز قائل شد. مشارکت در معنای اول، از تعلق به گروهی خاص و داشتن سهمی در هستی آن خبر می‌دهد و در معنای دوم داشتن شرکتی فعالانه در گروه را می‌رساند و به فعالیت اجتماعی انجام شده

- بین میزان شادی دانشجویان و دانشگاه محل تحصیل آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد.

- بین میزان شادی دانشجویان و پایگاه اقتصادی - اجتماعی آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد.

- بین میزان شادی دانشجویان بر حسب متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، تحصیلات) رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر، پیمایشی است. تحقیق پیمایشی روشی مناسب برای جمع‌آوری مجموعه وسیعی اطلاعات از تعداد زیادی پاسخگوست (بیکر، ۱۳۸۱: ۱۹۶). جامعه آماری تحقیق حاضر، کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه صنعتی امیرکبیر هستند که در نیمسال دوم تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ مشغول به تحصیل بوده‌اند. بر اساس آخرین اطلاعات، در دانشگاه علامه طباطبایی تقریباً ۱۵۰۰۰ دانشجو و در دانشگاه صنعتی امیرکبیر نیز ۲۳۸۰۸ دانشجو مشغول به تحصیل هستند. بنابراین، تعداد کل جامعه آماری تحقیق ۳۸۸۰۸ نفر است. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای طبقه‌ای متناسب استفاده شده، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۱ نفر هستند که به نسبت توزیع جمعیت در هر یک از دانشگاه‌ها، ۲۳۴ نفر به دانشگاه صنعتی امیرکبیر و ۱۴۷ نفر به دانشگاه علامه طباطبایی اختصاص می‌یابند. اما برای جلوگیری از کاهش حجم نمونه، در مجموع تعداد ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد که از میان جمعیت نمونه ۱۵۰ نفر برابر با ۳۷,۵ درصد از دانشگاه علامه طباطبایی و ۲۵۰ نفر معادل با ۶۲,۵ درصد از دانشگاه صنعتی امیرکبیر هستند. داده‌ها با استفاده از نرم افزار **spss** تجزیه و تحلیل شد.

نظر دارد» (بیرو، ۱۳۷۰: ۲۵۷). برای بررسی و محاسبه مشارکت اجتماعی از یک پرسشنامه در دو بعد رسمی و غیر رسمی استفاده شده است که به صورت فاصله‌ای با تعداد دفعات مشارکت افراد در بعد رسمی، شامل: انجمن دانشجویی، بسیج دانشجویی، انجمن‌های علمی و ... سنجیده شده است و در بعد غیر رسمی نیز شامل: مشارکت در فعالیت‌های خیریه و مذهبی و ... و نیز میزان ملاقات (رابطه صمیمانه) با اعضای (خانواده، خویشاوندان، دوستان و همسایگان) است.

یکی دیگر از متغیرهای مستقل در این تحقیق، متغیر اعتماد به دیگران است. اعتماد عبارت است از تمایل فرد به قبول ریسک در یک موقعیت اجتماعی که این تمایل بر حس اطمینان به این نکته مبتنی است که دیگران به گونه‌ای که انتظار می‌رود عمل کرده، شیوه‌ای حمایت کننده در پیش خواهند گرفت (علمی و همکاران، ۱۳۸۴: ۲۴۴). برای سنجش اعتماد به دیگران، میزان اعتماد به افراد فامیل، دوست، همسایه و نظایر آن، سنجیده و برای سنجش آن نیز از طیف لیکرت استفاده شده است.

رضایت از تأمین نیازهای مادی نیز یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق است. رضایت یعنی اینکه اکنون و در شرایط کنونی، فرد از نظر جسمی، تحصیلی، شغلی و مادی چیزهایی را دارد که با آرزوهایش تطبیق می‌کند. این که فرد هر آرزویی داشته باشد (آرزوهای دست‌یافتنی، مانند شغل و

مسائل مادی و ...) و برآورده شده باشد، به معنای رضایت است (گلزاری، ۱۳۸۶؛ به نقل از علی زاده قوی فکر، ۱۳۸۸: ۷۲). بر این اساس، رضایت از تأمین نیازهای مادی، یکی از ابعاد رضایت از زندگی است و شاخص‌های آن رضایت از مسکن، رضایت از تغذیه، رضایت از وضعیت مالی، رضایت از امکانات رفاهی، و رضایت از میزان درآمد است. مقیاسی که برای سنجش رضایت از تأمین نیازهای مادی استفاده شده، محقق ساخته و در سطح فاصله‌ای با استفاده از طیف لیکرت است.

پایگاه اجتماعی و اقتصادی، به عنوان یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق عبارت از موقعیتی است که فرد در نظام سلسله مراتب اجتماعی دارد و در آن ایفای نقش می‌کند (نیازی، ۱۳۸۱: ۱۲۹). برای دستیابی به شاخص پایگاه اقتصادی-اجتماعی، ابعاد تحصیلات، منزلت شغلی و درآمد پدر، مادر و همسر (در صورت دارا بودن) با هم جمع زده شده‌اند.

اعتبار و پایایی ابزار تحقیق

در پژوهش حاضر، برای بررسی اعتبار شاخص‌ها و سؤال‌ها از شیوه‌های اعتبار محتوا و سازه‌ای استفاده شده است. برای تعیین پایایی ابزار سنجش، ابتدا پرسشنامه تنظیم شد و ۵۰ نفر به آن پاسخ دادند. در جدول زیر نتایج آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق آمده است:

جدول ۱- میزان آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

متغیر	میزان آلفای کرونباخ	تعداد گویه
شادی احساسی	۰/۷۵۱	۱۱
شادی اجتماعی	۰/۷۱۵	۶
شادی شناختی	۰/۷۹۲	۷
اعتماد	۰/۸۳۴	۹
ارضای نیازهای مادی	۰/۹۰۱	۵

الف- ویژگی‌های جمعیتی نمونه مورد مطالعه

بر اساس اطلاعاتی که از داده‌ها جمع‌آوری شد، از میان جمعیت نمونه ۱۵۰ نفر برابر با ۳۷,۵ درصد در دانشگاه علامه طباطبایی و ۲۵۰ نفر معادل با ۶۲,۵ درصد در دانشگاه پلی تکنیک مشغول به تحصیل بوده‌اند. ۸۳ درصد از پاسخگویان در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بوده، ۱۶,۵ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۰,۵ درصد نیز در مقطع دکتری

تحصیل می‌کرده‌اند. ۴۶ درصد از کل پاسخگویان مرد و ۵۴ درصد زن بوده‌اند. میانگین سن پاسخگویان ۲۱,۳۳ و نمای آن ۱۹ سال است. دامنه سنی پاسخگویان نیز بین ۱۷ تا ۲۹ سال در نوسان است. به لحاظ وضعیت تأهل نیز، ۹۳,۳ درصد آنها مجرد و بقیه آنها متأهل بوده‌اند.

ب- توصیف متغیر وابسته تحقیق

جدول ۲- توزیع درصدی میزان شادی در کل پاسخگویان و دانشجویان علامه طباطبایی و صنعتی امیرکبیر

متغیر وابسته	پایین	متوسط	بالا	جمع کل
شادی کل پاسخگویان	۳۵	۳۷/۲	۲۷/۸	۱۰۰
شادی دانشجویان علامه طباطبایی	۴۴	۴۰	۱۶	۱۰۰
شادی دانشجویان صنعتی امیرکبیر	۲۹/۶	۳۵/۶	۳۴/۸	۱۰۰

در اینجا سه بعد احساسی، اجتماعی و شناختی با هم جمع زده شده و شاخص کلی شادی به دست آمده است. در مجموع، سه بعد دارای ۲۱ گویه و دامنه نمره‌ها به صورت بالقوه بین ۰ تا ۸۴ است. با توجه به درصدهای تجمعی حاصل از داده‌های واقعی، نمره‌ها شادی پاسخگویان به سه قسمت پایین، متوسط و بالا تقسیم شده‌اند. بر اساس این تقسیم‌بندی، شادی ۳۵ درصد کل پاسخگویان در حد پائین بوده است، ۳۷,۲ درصد پاسخگویان در حد متوسط شاد بوده‌اند و میزان شادی ۲۷,۸ درصد کل پاسخگویان نیز در حد بالا بوده است. همچنین، در جدول شماره ۲، به مقایسه میزان شادی دو دانشگاه نیز پرداخته شده است:

این که چرا دانشجویان رشته‌های فنی شادتر از رشته‌های علوم انسانی هستند، علل زیادی می‌تواند داشته باشد؛ از جمله آنها تضمین شغلی و امید به آینده اقتصادی بهتر دانشجویان فنی نسبت به دانشجویان علوم انسانی است. از سوی دیگر، محتوای دروس دانشگاهی این دو رشته کاملاً از هم مجزاست. دروس علوم انسانی با اندیشه و نگرش فرد به دنیای پیرامونش سرو کار دارد، اما دروس فنی بیشتر جنبه عملی دارد. در نتیجه، دانشجویان علوم انسانی درگیری‌های ذهنی بیشتری دارند که در پی آن معیارهای شادی در آنها با دیگران بسیار متفاوت است.

ج- یافته‌های تبیینی

تحلیل دو متغیره

اگر متغیر مورد بررسی تنها دو مقوله داشته باشد (مانند جنسیت یا وضعیت تأهل در تحقیق حاضر) از آزمون χ^2 استفاده می‌کنیم.

میزان شادی ۴۴ درصد دانشجویان علامه در مقایسه با ۲۹,۶ درصد پاسخگویان صنعتی امیرکبیر در حد پایین بوده است. میزان شادی ۴۰ درصد دانشجویان علامه و ۳۵/۶ درصد صنعتی امیرکبیر در حد متوسط بوده و میزان شادی ۱۶ درصد علامه و ۳۴/۸ درصد دانشجویان صنعتی امیرکبیر نیز در حد بالا بوده است.

جدول شماره ۳- بررسی رابطه شادی و جنسیت

متغیر وابسته	جنسیت	تعداد	میانگین	اختلاف میانگین	مقدار t	سطح معنی داری
شادی	زن	۱۸۴	۴۳/۹	۰/۶	-۰/۵۹	۰/۵۴۹
	مرد	۲۱۶	۴۴/۵			

میانگین میزان شادی زنان ۰,۶ از میانگین میزان شادی مردان بیشتر است، اما سطح معنی داری به دست آمده از آزمون t، ۰/۵۴۹ است که فاقد معنی داری آماری است و نشان می‌دهد که تفاوت موجود در میانگین

جدول شماره ۴- بررسی رابطه شادی و دانشگاه

متغیر وابسته	دانشگاه	تعداد	میانگین	اختلاف میانگین	مقدار t	سطح معنی داری
شادی	علامه طباطبایی	۱۵۰	۴۱/۵۷	۴/۲۷	-۴/۳	۰/۰۰۰
	صنعتی امیرکبیر	۲۵۰	۴۵/۸۴			

میانگین میزان شادی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی ۴۱/۵۷ و میانگین میزان شادی دانشجویان دانشگاه صنعتی امیرکبیر ۴۵/۸۴ است. میانگین نمره دانشجویان صنعتی امیرکبیر ۴/۲۷ از میانگین دانشجویان علامه بالاتر است. سطح معنی داری به دست آمده از آزمون t، ۰/۰۰۰ است که از نظر آماری معنی دار است و نشان می‌دهد که تفاوت در نمره دو گروه، تفاوتی تصادفی نیست.

جدول شماره ۵- بررسی رابطه شادی و مقطع تحصیلی

متغیر وابسته	مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین	اختلاف میانگین	مقدار t	سطح معنی داری
شادی	کارشناسی	۳۳۲	۴۴/۹	۰/۰۳	۲/۴۸	۰/۰۰۵
	کارشناسی ارشد و دکتری	۶۸	۴۱/۲			

میانگین میزان شادی دانشجویان مقطع کارشناسی ۴۴/۹ و میانگین نمره دانشجویان ارشد و دکتری ۴۱/۲ است. سطح معنی داری به دست آمده از آزمون t، ۰/۰۰۵ است که به لحاظ آماری معنی دار بوده، نشان می‌دهد که تفاوت موجود در نمره دو گروه تفاوتی

معنی دار است. بر این اساس می‌توان گفت که میزان شادی دانشجویان مقطع کارشناسی بالاتر از میزان شادی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری است.

جدول شماره ۶- ضریب همبستگی بین شادی و متغیرهای مستقل مورد مطالعه

متغیرهای مستقل تحقیق	ضریب همبستگی	سطح معناداری
مشارکت اجتماعی	۰/۱۴۹	۰/۰۰۳
ابعاد مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۶	۰/۸۹۹
مشارکت غیر رسمی	۰/۱۸۵	۰/۰۰۰
اعتماد به دیگران	۰/۱۹۳	۰/۰۰۰
ارضای نیازهای مادی	۰/۳۴۱	۰/۰۰۰
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	۰/۱۶۳	۰/۰۰۱

است و ضریب همبستگی آن ۰/۳۴۱ است. مقدار F پیرسون به دست آمده از رابطه میان پایگاه اجتماعی - اقتصادی و میزان شادی ۰,۱۶۳ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۱ است که از نظر آماری در سطح ۰/۹۹ معنی دار است.

د- تحلیل چند متغیره: رگرسیون خطی برای محاسبه رگرسیون چند متغیره از روش $inter$ استفاده شده است. در این روش، کلیه متغیرهای مستقل همزمان وارد تحلیل شده، آثار کلیه متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته بررسی می گردد (کلانتری، ۱۳۸۵: ۱۸۱). آن گونه که داده‌های جدول شماره ۸ نشان می دهد، متغیرهای مشارکت رسمی، پایگاه اجتماعی- اقتصادی تأثیر معنی داری بر متغیر وابسته نداشته‌اند. متغیرهای ارضای نیازهای مادی، اعتماد به دیگران و مشارکت غیررسمی، به ترتیب قویترین متغیرهای مستقل تأثیرگذار بر روی شادی هستند. و جهت همه روابط مستقیم است؛ یعنی با افزایش مقادیر این متغیرها، میزان شادی نیز افزایش می یابد. آن گونه که یافته‌های جدول نشان می دهند، مقدار بتا برای متغیر میزان ارضای نیازهای مادی ۰/۳۰۱ بوده، از سایر متغیرها بیشتر است؛ یعنی از میان

در جدول فوق نیز ضریب همبستگی بین شادی و دیگر متغیرهای مستقل تحقیق وجود دارد. چنانکه مشاهده می شود، مقدار F پیرسون به دست آمده از رابطه میان مشارکت اجتماعی و شادی ۰/۱۴۹ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۳ است که از نظر آماری در سطح ۰/۹۹ معنی دار است و نشان می دهد که بین مشارکت اجتماعی و میزان شادی رابطه وجود دارد. آن گونه که مشاهده می شود، سطح معنی داری به دست آمده از رابطه میان شادی و مشارکت رسمی به لحاظ آماری معنی دار نیست. بنابراین، می توان گفت که بین مشارکت رسمی با شادی رابطه معنی داری وجود ندارد.

مقدار F پیرسون حاصل از رابطه میان مشارکت غیر رسمی و شادی ۰/۱۸۵ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ است که به لحاظ آماری در سطح ۰/۹۹ معنی دار است. همچنین، مقدار F پیرسون به دست آمده از رابطه میان اعتماد به دیگران و شادی ۰/۱۹۳ بوده، در سطح ۰/۹۹ معنی دار است. بنابراین، می توان گفت که بین میزان اعتماد افراد به دیگران میزان شادی آنها رابطه وجود دارد. سطح معنی داری آماری به دست آمده از رابطه میان میزان ارضای نیازهای مادی و میزان شادی افراد، ۰/۰۰۰ بوده که از نظر آماری در سطح ۰/۹۹ معنی دار

آن ۰/۱۲۵ است و نشان می‌دهد که این متغیر نیز بر میزان شادی دانشجویان تأثیر دارد. مقدار R^2 به دست آمده در تحقیق کنونی، ۰/۱۵۲ است که نشان می‌دهد مجموع متغیرهای مستقل تحقیق، ۱۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. به عبارتی، ۱۵ درصد از تغییرات میزان شادی، ناشی از متغیرهایی است که در این تحقیق به عنوان متغیر مستقل آمده‌اند؛ یعنی ارضای نیازهای مادی، اعتماد و میزان مشارکت اجتماعی غیررسمی.

متغیرهای مستقل تحقیق، متغیر ارضای نیازهای مادی، بیشترین تأثیر را بر شادی می‌گذارد. متغیر میزان اعتماد به دیگران با مقدار بتای ۰/۱۶۶ به لحاظ میزان تأثیرگذاری بر متغیر وابسته، پس از متغیر ارضای نیازهای مادی در رده دوم اهمیت قرار دارد. معنای این عدد آن است که به ازای هر واحد تغییر در ارضای نیازها، به مقدار ۰/۱۶۶ بر میزان شادی افراد افزوده می‌شود. در جایگاه بعدی، متغیر میزان مشارکت اجتماعی غیررسمی قرار دارد که مقدار بتای

جدول شماره ۷- خلاصه شاخص‌های آماری رگرسیون چند گانه برای تبیین میزان شادی

ضرب همبستگی چند گانه (R)	مربع ضریب همبستگی چند گانه (R Square)	مربع ضریب همبستگی چند گانه تعدیل یافته (Adjusted R Square)	مقدار آزمون مقایسه میانگین‌ها (F)	سطح معنی داری آزمون F (Sig)
۰/۴۰۳	۰/۱۶۳	۰/۱۵۲	۱۵/۲۹۳	۰/۰۰۰

جدول شماره ۸- تحلیل چند متغیره؛ بررسی تأثیر همزمان ابعاد متغیر مستقل بر متغیر وابسته (شادی)

متغیرهای مستقل	ضرب تأثیر غیر استاندارد B	ضرب تأثیر استاندارد Beta	مقدار T	سطح معنی داری sig
مقدار کل	۲۷/۵۶۸	-	۱۱/۸۵۰	۰/۰۰۰
ابعاد مشارکت رسمی اجتماعی	۰/۰۱۳	۰/۰۳۴	۰/۷۲۶	۰/۴۶۸
مشارکت غیر رسمی اعتماد به دیگران	۰/۰۳۳	۰/۱۲۵	۲/۶۴۰	۰/۰۰۹
ارضای نیازهای مادی	۰/۳۰۲	۰/۱۶۶	۵/۱۹۳	۰/۰۰۰
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	۰/۶۹۰	۰/۳۰۱	۵/۶۹۱	۰/۰۰۰
	۰/۰۶۸	۰/۰۲۷	۰/۵۱۹	۰/۶۰۴

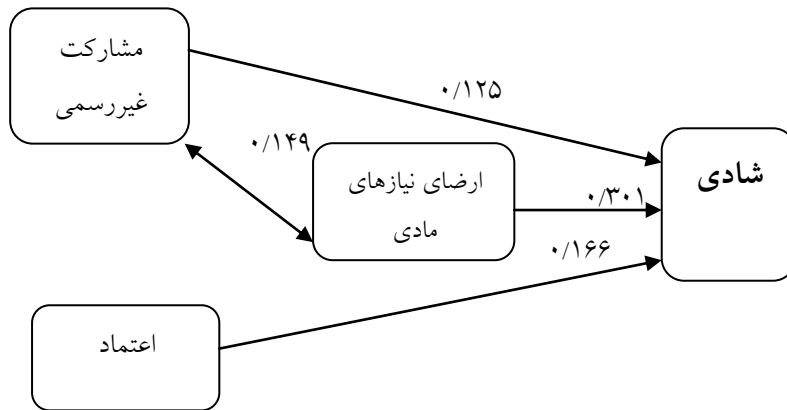
تحلیل مسیر

این قسمت از تحقیق، بر مبنای مدل علی موجود در چارچوب نظری تحلیل مسیر انجام شد. اگر مدل تحلیل مسیر زیر را با مدل قبلی مقایسه کنیم، قبل از هر چیز متوجه می‌شویم که تعداد متغیرها کمتر شده است و مدل ساده‌تری در پیش رو داریم. علت این امر

آن است که متغیرهای مشارکت رسمی و پایگاه اجتماعی- اقتصادی به علت معنی دار نبودن از مدل حذف شده‌اند. بدین ترتیب، بیشترین تأثیر مستقیم را متغیر ارضای نیازهای مادی با مقدار بتای ۰/۳۰۱ دارد و بیشترین تأثیر غیر مستقیم را متغیر مشارکت اجتماعی غیررسمی با مقدار بتای ۰/۰۴۴۸ داراست.

بتای ۰/۱۶۹ و متغیر اعتماد به دیگران با مقدار بتای ۰/۱۶۶ بیشترین اثرگذاری را بر شادی دانشجویان دارند.

مجموع تاثیرات مستقیم و غیر مستقیم نیز نشان می دهد که متغیر ارضای نیازهای مادی با مقدار بتای ۰/۳۱۹ قوی ترین و مؤثرترین متغیر است. پس از آن، به ترتیب متغیر مشارکت اجتماعی غیررسمی با مقدار



نتیجه گیری و بحث نظری

هدف از مقاله پیش رو، تبیین تأثیر عوامل مؤثر، به ویژه مشارکت اجتماعی بر روی شادی دانشجویان بود. نتایج تحقیق نشان می دهد که میزان شادی در میان دانشجویان در حد متوسط قرار دارد. جنسیت یکی از میان عوامل مختلفی بود که بررسی کردیم، که نتیجه تحقیق نشان داد بین میزان شادی افراد و جنسیت آنها تفاوت معنی داری وجود ندارد. این نتیجه با یافته های اینگلهارت (۱۹۹۰)، میکالوس (۱۹۹۱)، فوجیتا و همکاران (۱۹۹۱) و کشاورز (۱۳۸۴) همخوانی دارد. این موضوع می تواند ناشی از عوامل یکسانی باشد که بر شادی زنان و مردان تاثیر می گذارد. عمده ترین علت دیگر می تواند حضور در دانشگاه باشد. در حقیقت، جو آموزشی توقعات و رفتارهای یکسانی را در هر دو جنس زن و مرد به همراه می آورد و در پی چنین امری، شادی موجود در این دو جنس تفاوت معناداری با یکدیگر ندارد. همچنین، بین میزان شادی افراد و تحصیلات رابطه معنادار معکوس وجود دارد. میزان شادی دانشجویان مقطع کارشناسی بالاتر از میزان شادی دانشجویان

مقطع کارشناسی ارشد و دکتری است. به سخن دیگر، می توان گفت با بالا رفتن مقطع تحصیلی دانشجویان از میزان شادی آنها کاسته می شود. نتایج مطالعات کمپل و همکاران (۱۹۷۶) و همین طور داینر و همکاران (۱۹۹۳) حاکی از یک همبستگی کوچک، اما معنی دار بین تحصیلات و شادی است. تحصیلات اگر به انتظارتی منجر شود که نتوان آنها را برآورده ساخت، تاثیرات سوء بر شادی افراد به جا می گذارد (کشاورز، ۱۳۸۴). یافته های این تحقیق با بخشی از نتایج به دست آمده در تحقیق گیولن و همکاران نیز همخوانی دارد (گیولن و همکاران، ۲۰۱۰: ۳). اصلی ترین فرض گیولن و همکارانش آن است که با افزایش مشارکت اجتماعی بر شادی افراد افزوده می شود. در مورد دو بعد مشارکت که شامل مشارکت رسمی و غیر رسمی است، در تحلیل های دو متغیره و رگرسیون چند متغیره رابطه مشارکت غیررسمی با شادی تأیید شد. گیولن و همکاران نیز در تحقیق خود عنوان می کنند که مشارکت غیررسمی تأثیر فزاینده تری بر روی شادی افراد دارد (همان: ۱۳). او علت این امر

فرضیه‌های دیگر تحقیق رابطه اعتماد اجتماعی و شادی بود که در هر دو مرحله از تبیین تحلیل دو متغیره و چند متغیره مورد تأیید قرار گرفت. نتایج پژوهش‌های چلبی و موسوی (۱۳۸۷) و اکبرزاده (۱۳۹۰) با این یافته همخوانی دارد.

نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد که بیشترین تأثیر مستقیم را متغیر ارضای نیازهای مادی و بیشترین تأثیر غیر مستقیم را متغیر مشارکت اجتماعی غیر رسمی دارد. مجموع تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم نیز نشان می‌دهد که متغیر ارضای نیازهای مادی، قویترین و مؤثرترین متغیر است. پس از آن، به ترتیب متغیر مشارکت اجتماعی غیررسمی و متغیر اعتماد به دیگران بیشترین اثرگذاری را بر شادی دانشجویان دارند.

منابع

- ۱- آرگایل، مایکل. (۱۳۸۳). روان‌شناسی شادی، ترجمه: مسعود گوهری انارکی و دیگران، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.
- ۲- اکبرزاده، فاطمه. (۱۳۹۰). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر میزان شادی جوانان (مطالعه موردی شهر بابلسر)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران.
- ۳- بیرو، آلن. (۱۳۷۰). فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه: باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان.
- ۴- بیکر، ترزا ال. (۱۳۸۱)، نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نائبی، تهران: نشر نی.
- ۵- پناهی، محمد حسین و یزدان پناه، لیلا. (۱۳۸۳). "اثر ویژگی‌های فردی بر مشارکت اجتماعی"، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی، ش ۲۶: ۶۹-۱۰۷.

را تفاوت میان نوع رابطه میان این دو نوع مشارکت با متغیرهای دیگری، همچون سن، آموزش و شادمانی می‌داند. تحلیل‌های او نشان می‌دهد که باید میان مشارکت رسمی و غیررسمی، مرز مشخصی ایجاد کنیم (همان). عامل دیگر وجود انگیزه‌های متفاوت افراد برای مشارکت رسمی و غیر رسمی است. به همین علت، میزان تاثیرگذاری این دو بعد از مشارکت بر روی شادی نیز متفاوت است. حضور در گروه‌های رسمی بیشتر با انگیزه‌های مادی و در گروه‌های غیر رسمی با انگیزه‌های فرامادی است. مشارکتی که به جای تأمین اهداف جمعی به دنبال اهداف و منافع فردی باشد، نمی‌تواند به آن معنا شادی‌آور باشد. نوع کنش در این دو بعد از مشارکت نیز متفاوتند که در نتیجه تأثیرات متفاوتی را در پی خواهند داشت. در نوع اول کنش‌ها بیشتر بر اهداف و منافع مادی استوارند که اصطلاحاً به آن کنش سیستماتیک می‌گویند و در نوع دوم، کنش از جنس کنش ارتباطی است که فارغ از منافع مادی و ارزیابی سود و ضرر منفعتی است. این نتیجه با تحقیقات بردبورن و کپلویتز (۱۹۶۵)، بردبورن (۱۹۶۹)، فیلیپس (۱۹۷۶، الف)، فیلیپس (۱۹۷۶، ب)، لو و آرگایل (۱۹۹۱)، کوپر و همکاران (۱۹۹۲)، هالر و هادلر (۲۰۰۶) و گیولن و همکاران (۲۰۱۰) همخوانی دارد. از سویی می‌توان گفت، نظریه وینهوون درباره تأثیر ارضای نیازها بر روی شادی، بیشترین قدرت تبیین‌کنندگی را در این تحقیق دارد. وینهوون معتقد است که بهزیستی ذهنی و شادکامی، معلول احساس ارضای نیازهای اساسی و کلی انسان است. در واقع، نظریه ارضای نیازها عنوان می‌کند که به هر میزان تأمین نیازها بیشتر باشد، افراد شادترند. این امر در هر دو مرحله تبیین ما نیز تأیید شد. متغیر تأمین نیازهای مادی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم بر روی شادی تأثیر می‌گذارد. از

- ۶ - چلبی، مسعود و موسوی، سیدمحسن. (۱۳۸۷). «بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان»، *مجله جامعه شناسی ایران*، دوره نهم، ش ۲۰.
- ۷ - دریکوندی، هدایت الله. (۱۳۸۱). *بررسی عوامل نشاط انگیز در دانش آموزان مدارس راهنمایی پسرانه شهر اصفهان از نظر مدیران و مربیان پرورشی*، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه اصفهان.
- ۸ - ربانی، رسول؛ ربانی، علی؛ عابدی، محمدرضا و گنجی، محمد. (۱۳۸۶). «فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»، *انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، سال سوم، ش ۸.
- ۹ - طاهریان، م. (۱۳۸۱). «چرا شادی از جامعه ما رخت بر بسته است»، *روزنامه اعتماد* ۸۱/۱۰/۲۱، ص ۴.
- ۱۰ - عابدی، محمد رضا. (۱۳۸۱). «بررسی و مقایسه اثر بخشی روش های مشاوره شغلی به سبک نظریه یادگیری اجتماعی، سازگاری شغلی و مدل شناختی رفتاری فوردایس بر کاهش افسردگی شغلی مشاوران آپ. شهر اصفهان»، پایان نامه دکتری مشاوره، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ۱۱ - علمی، زهرا (میلا)؛ شارع پور، محمود و حسینی، سید امیر حسین. (۱۳۸۴). «سرمایه اجتماعی و چگونگی تأثیر آن بر اقتصاد»، *مجله تحقیقات اقتصادی*، ش ۷۱: ۲۳۹-۲۹۶.
- ۱۲ - علی زاده قوی فکر، رضوان. (۱۳۸۸). «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت از زندگی در بین زنان ۴۰-۲۰ سال شهر تبریز»، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات زنان، دانشگاه اصفهان.
- ۱۳ - قانع راد، محمد امین و حسینی، فریده. (۱۳۸۴). «ارزش ها، شبکه روابط و مشارکت در سازمان های غیردولتی: مطالعه‌ی تجربی در بین جوانان تهران»، *جامعه شناسی ایران*، ۹۷: (۳) ۹۷-۱۲۳.
- ۱۴ - قطره‌ای، فرشته. (۱۳۸۵). «بررسی رابطه شادکامی (نشاط) و کیفیت عوامل آموزشی در دوره ابتدایی مدارس شهر تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روان شناسی تربیتی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم.
- ۱۵ - کلانتری، خلیل. (۱۳۸۵). *پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار spss* انتشارات مهندسين مشاور طرح و منظر، چاپ دوم.
- ۱۶ - کشاورز، امیر. (۱۳۸۴). *بررسی رابطه بین شادکامی با سرزندگی، جزمیت - انعطاف پذیری و ویژگی های جمعیت شناختی در مردم شهر اصفهان*، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه اصفهان.
- ۱۷ - گنجی، محمد. (۱۳۸۷). «تحلیل عوامل جامعه شناختی مؤثر بر میزان احساس شادی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»، پایان نامه دکتری جامعه شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.
- ۱۸ - نیازی، محسن. (۱۳۸۱). *موانع مشارکت اجتماعی در شهر کاشان در سال ۱۳۸۰*، پایان نامه دکتری جامعه شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.
- ۱۹ - هاشمیان‌فر، جمشید. (۱۳۸۶). «بررسی عوامل مؤثر بر نابرابری های اجتماعی با تأکید بر سرمایه

- 31--Fujita, F., Diener, E., & Sandvik, E. (1991), Gender differences in negative affect and well-being: The case for emotional intensity, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 427-434.
- 32--Guillen, Laura, Coromina, Lluís & Saris, Willem E (2010) Measurement of Social Participation and its Place in Social Capital Theory, *Soc Indic Research*. DOI 10.1007/s11205-010-9631-6.
- 33--Haller, M. & Hadler, M. (2006), How social relations and structures can produce happiness and unhappiness. An international comparative analysis. *Social Indicators Research*, 75:169-216.
- 34--Inglehart, R. (1990), *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- 35--Lelkes, O. (2006). Knowing what is good for you: Empirical analysis of personal preferences and the "objective good". *Journal of Socio-Economics*, 35, 285-307.
- 36--Leung, A., Kier, C., Fung, T., Fung, L. & Sproule, R. (2010) Searching for Happiness: The Importance of Social Capital, *Journal of Happiness Studies*.
- 37--Lu, L. & Argyle, M. (1991), Happiness and Cooperation. *Personality and Individual Differences*, 12, (10):1019-1030.
- 38--Michalos, A. C. (1991), *Global report on student well-being*. New York: Springer-Verlag. *Psychological Inquiry*, 9:69-85.
- 39--Myers, D. G. (2002). *Happy & Healthy*. *Psychology Science*, 70, 79-97.
<http://abclocal.g.com/68-wls/news/012802-hs-happyhealthy.html>.
- 40--Pascal, B. (1995). *Pensées* (A.J. Krailsheimer, Trans.). London, England: Penguin Books. (Original work published 1669)
- 41--Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55(1), 44-55.
- 42--Philips, D. L. (1976a), Social Participation and Happiness. *The American Journal of Sociology*, 72, 479, 488.
- 43--Philips, D.L. (1976b), Mental health status, social participation and happiness. *Journal of Health and Social Behavior*, No. 18:285-291.
- اجتماعی»، پایان نامه دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان.
- ۲۰ - هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۸۹). "بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی در استان مرکزی)"، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال دوم، ش ۳: ۳۱-۷۲.
- 21- Bradburn, N. M. (1969), *The Structure of Psychological well-being*. Chicago, Aldine publishing company.
- 22-Bradburn, N. M., & Caplovitz, D. (1965), *Report of Happiness*. Chicago: Aldine publishing company.
- 23-Camfield, L. & Choudhury K. & Devine J. (2007), *Wellbeing in Developing Countries* ESRC Research Group, University of Bath, Bath BA2 7AY, UK.
- 24-Chang, Wen-Chun (2009), Social capital and subjective happiness in Taiwan, *International Journal of Social Economics*, Vol. 36 No. 8, 2009, pp. 844-868.
- 25-Cooper, H., Okamura, L. & Gurka, V. (1992), Social Activity and Subjective Well-being. *Personality and Individual Differences*, 13,(5):573-583.
- 26--Diener, E. (1984) Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95:542-575.
- 27--Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157. doi:10.1007/BF01207052.
- 28--Diener, E., & E.M. Suh. (1997) Measuring quality of life. Economic, social and subjective indicators. *Social Indicators Research*. 40:189-216.
- 29--Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 76-302. doi:10.1037/0033-2909.125.2.276.
- 30--Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29, 94-122.